

Dnro TRAFICOM/1445/11.03.09/2021

1.10.2021

Audiovisuaalisten sisältöpalvelujen esteettömyyden valvonta ja ohjeistus

Tässä dokumentissa kuvataan vuoden 2021 alusta laajentuneita audiovisuaalisten sisältöpalvelujen esteettömyysvelvoitteita ja niiden sisältöä. Lisäksi kerrotaan, miten Liikenne- ja viestintävirasto tulee valvomaan velvoitteiden toteutumista. Dokumentti toimii samalla ohjeistuksena esteettömyysvelvoitteiden alaisille av-sisältöpalvelujen tarjoajille.

I Tiettyjä televisio-ohjelmistoja ja tilausohjelmalveluita koskevat ääni- ja tekstityspalveluvelvoitteet

1. Ääni- ja tekstityspalvelujen määrät tv-ohjelmistoissa ja vastaavissa ohjelmistoissa tilausohjelmalveluissa

VALVONNAN KOHTEET	KIINTIÖT	VALVONNAN TOTEUTUS
Yle TV1, TV2, Teema & Fem	100 %	vuosikysely Q1/2022 -
MTV3, Nelonen	75 %	vuosikysely Q1/2022 -
Yle Areena, mtv, Ruutu	30 %	vuosikysely Q1/2022 -

Televisio-ohjelmistojen osalta valvontamalli säilyy ennallaan. Ääni- ja tekstityspalvelua ei tarvitse liittää suorana lähetyksenä lähetettäviin musiikkiesityksiin eikä urheiluohjelmiin. Televisio-ohjelmistojen ääni- ja tekstityspalvelun osuuksista yksi kolmasosa ohjelmatunneista voidaan toteuttaa televisiotoininnan harjoittajan tilausohjelmalvelussa.

Suorien lähetyksen tekstityspalvelu voidaan vuoden 2021 loppuun asti toimittaa uusintalähetyksen yhteydessä. Uusinta, johon tekstitys on liitetty, on lähetettävä yleisön kannalta tarkoituksenmukaisena lähetyksaikana vuorokauden kuluessa suorasta lähetyksestä ja se on esitettävä tekstityksen valmistuttua tilausohjelmalvelussa mahdollisimman pian. Vuoden 2022 alusta lukien mainittu poikkeus koskee enää suorina lähetyksinä lähetettäviä alueuutisia.

Tilausohjelmalveluissa ääni- ja tekstitysvelvoitteiden alaisia ovat vain ne kyseisen vuoden aikana saatavilla olevat ohjelmistot, joiden tulee myös lineaaritelevisiossa sisältää ääni- ja tekstityspalvelu. Ääni- ja tekstitysvelvollisuus ei siten koske esimerkiksi tilausohjelmalvelussa tarjolla olevia kyseisen toimijan muiden televisiokanavien ohjelmistoja tai muita vastaavia ääni- ja tekstitysvelvollisuuden piiriin kuulumattomia ohjelmistoja. Esimerkiksi Ruutu-palvelussa velvoite koskee ainoastaan Nelonen-tv-kanavan ohjelmistoa, ei Sanoman muilla tv-kanavilla esitetyjä ohjelmia tai vain Ruutu-palvelussa esitettyjä sisältöjä.

Liikenne- ja viestintäviraston näkemyksen mukaan samoja tilausohjelmalvelussa tekstitettyjä tai äänitextitettyjä ohjelmatunteja ei voi laskea sekä televisio-ohjelmistojen ääni- ja tekstitysvelvoitteen osuuksiin (yksi kolmasosa ohjelmatunneista voidaan toteuttaa tilausohjelmalvelussa) että tilausohjelmalveluiden 30 prosentin kiintiöön. Tilausohjelmalvelussa tekstitetty tai äänitextitetty ohjelma voidaan siten laskea vain jompaankumpaan näistä kiintiöistä. Jos ti-

Dnro TRAFICOM/1445/11.03.09/2021

1.10.2021

lausohjelmalvelussa tekstitettyjen tai äänitextitettyjen ohjelmatuntien määrä ylittää 30 prosentin veloitteen täyttämiseksi tarvittavan määrän, voi ylimeneviä ohjelmatunteja edelleen hyödyntää televisio-ohjelmistojen ääni- ja tekstitysveloitteen osuuksia täydentämään.

Ääni- ja tekstityspalveluita koskevan sääntelyn tavoitteena on jatkuvasti parantaa palveluiden esteettömyyttä ja sitä kautta edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. *Liikenne- ja viestintävirasto ottaa huomioon, että tilausohjelmalveluiden osalta kysymys on uudesta sääntelystä, eivätkä palvelut välttämättä täytä niille asetettuja veloitteita vielä heti uusien veloitteiden tultua voimaan. Sekä televisio-ohjelmistoja että tilausohjelmalveluita koskevien veloitteiden täytyminen edellä esitetyllä tavalla tulee kuitenkin olla toimijoiden tavoitteena ja siihen tulee pyrkiä mahdollisimman pian.*

2. Tekstityspalvelun laatu

VALVONNAN KOHTEET	VALVONNAN TOTEUTUS
Yle TV1, TV2, Teema & Fem	1. selvitys Q4/2021
MTV3, Nelonen	1. selvitys Q4/2021
Yle Areena, mtv, Ruutu	1. selvitys Q4/2021

Tekstityspalvelu tulee lain mukaan toteuttaa laadukkaasti siten, että tekstitys on käyttäjälle riittävän selkeää ja ymmärrettävää. Laatuvaatimuksella edesautetaan esteettömyysvelvollisuuden täysimääräistä toteutumista ja erityisryhmien mahdollisuutta käyttää audiovisuaalisia palveluja. Vaatimus tekstityspalvelun toteuttamisesta laadukkaasti koskee niitä ohjelmistoja, joita koskevat myös edellisessä kohdassa kuvatut määrälliset tekstitysveloitteet. Liikenne- ja viestintäviraston tehtävänä on arvioida tekstityspalvelun laadun riittävyyttä.

2.1 Laadun kriteerit

Liikenne- ja viestintävirasto pitää ainakin seuraavia seikkoja laadukkaan tekstityksen olennaisina osina:

- **Tekstityksen ja ohjelmasisällön vastaavuus**
  - o Tekstitys seuraa ohjelmassa olevaa puhetta mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti, tarvittaessa tiivistäen ja selventäen siten, että tekstitys on ymmärrettävää.
  - o Tekstitys kattaa puheen lisäksi myös muut äänet, kuten poliisiauton sireenien ulvonnan tai oven koputuksen, kun niillä on juonen tai kokonaisvaikutelman kannalta merkitystä.
  - o Tekstityksessä noudatetaan tekstityksessä yleisesti käytettyjä merkintätapoja. Tekstityksessä pitää esimerkiksi kertoa, kuka puhujista on äänessä, jos videolla esiintyy useampia henkilöitä eikä kuvasta käy ilmi, kuka puhuu.
- **Tekstityksen kielen virheettömyys**
  - o Tekstitys noudattaa suomen yleiskielen kielioppi- ja oikeinkirjoitussääntöjä ja on virheetöntä kieltä, josta voi kuitenkin tarvittaessa poiketa.

Dnro TRAFICOM/1445/11.03.09/2021

1.10.2021

- **Tekstityksen luettavuus ja mielletävyys**
  - o Tekstitys on helposti luettavaa ja sellaista, että katsoja mieltää tekstin sisältämän ajatuksen helposti.
- **Tekstityksen viiveettömyys**
  - o Tekstitys etenee ohjelmasisällön kanssa riittävän samanaikaisesti ilman viivettä.

2.2 Laadun arviointi

Laadun arvioinnissa *Liikenne- ja viestintävirasto ottaa huomioon* tekstityksen laatuun liittyvät standardit ja suositukset sekä tekstityspalvelun teknisen kehityksen, ja voi tarvittaessa hyödyntää myös muiden maiden sääntelyviranomaisten hyväksi havaitsemia käytäntöjä.

- Ohjelmatekstityksille on laadittu Kieliasiantuntijat ry:n koordinoiman tekstitystyöryhmän toimesta kansalliset laatusuositukset, joissa kuvataan, mistä hyvä tekstitys koostuu ja mitä siltä vaaditaan. *Liikenne- ja viestintäviraston näkemyksen mukaan kansallinen ohjelmatekstityksiä koskeva laatusuositus muodostaa hyvän pohjan tekstitysten laatuksiteereiksi ja laadun arvioimiseksi. Laatusuositusta ovat olleet laatimassa ja sen ovat allekirjoittaneet myös kaksi kolmesta tv-yhtiöstä, joita laatuvelvoite koskee. Liikenne- ja viestintävirasto kannustaa kaikkia toimijoita käyttämään laatusuositusta ohjelmiansa tekstityspalvelun toteuttamisessa.*
- Tekstitys voidaan toteuttaa ihmistyövoimin tai hyödyntämällä automaattista puheentunnistustekniikkaa, eikä laatua koskevassa säännöksessä oteta kantaa palvelun toteutustapaan. *Liikenne- ja viestintäviraston näkemyksen mukaan laatuvaatimus ei vielä mahdollista ainakaan kaikissa ohjelmatyypeissä pelkän automaattisen puheentunnistustekniikkaan perustuvan tekstityspalvelun käyttöä, vaan automaattista tekstitystä tulee käytännössä täydentää ihmistyövoimalla.*
- *Laadun arvioinnissa virasto voi myös soveltuvin osin hyödyntää esimerkiksi Iso-Britannian viestintäviranomaisen Ofcomin luomaa laadun valvonnan mallia¹ huomioiden suomen kielen erityispiirteet. Ofcomin malli koostuu kolmesta mittarista: tekstityksen virheettömyys, sopiva nopeus ja viiveettömyys. Virheettömyyttä voidaan arvioida kolmella eri tasolla sen mukaan, miten paljon virheet häiritsevät, estävät ymmärtämistä tai voivat johtaa harhaan.*

Osana valvontatehtäväänsä Liikenne- ja viestintävirasto seuraa alan standardien ja teknologioiden kehitystä, ja voi tarvittaessa täsmentää ohjeistusta tältä osin myöhemmin.

Laadun arviointi poikkeaa ennakkoon tekstitettävien teosten ja suorien lähetysten tekstitysten osalta. Myös suorien lähetysten tekstitysten tulisi olla mahdollisimman ymmärrettäviä ja luettavia, vaikka kaikkia teknisiä suosituksia ei voitaisi noudattaa. Suorien lähetysten tekstityksen ei luonnollisesti voi edellyttää olevan esimerkiksi viiveetöntä.

---

¹ <https://www.ofcom.org.uk>

Dnro TRAFICOM/1445/11.03.09/2021

1.10.2021

Lausuntokierroksella saatu ehdotus suorien tekstitysten omista laatukriteereistä ja automaattitekstitysten ilmoittamisesta otetaan harkittavaksi jatkovalmistelussa.

Osana toimialan itsesääntelyä Liikenne- ja viestintävirasto kannustaa kaikkia toimijoita keräämään tekstityspalvelujen laatua koskevaa palautetta katsojiltaan.

2.3 Viraston käytössä olevat valvontakeinot

Liikenne- ja viestintäviraston valvontakeinot perustuvat laissa säädettyyn toimivaltaan.

Virasto voi toteuttaa valvontaa ennakoivana ja ohjaavana, jolloin virasto toimittaa tekstitysvollisuuden alaisille toimijoille **ohjeistusta** veloitteiden toteuttamiseksi.

Jälkikäteen valvontaa voidaan toteuttaa esimerkiksi **katsojavalitusten** perusteella tai viraston oma-aloitteisesti käynnistämällä selvityksillä koskien **yksittäistä laatua koskevaa asiaa**.

Valvonta voi olla myös **säännöllistä**, jolloin toimijoilta edellytetään vuosiraportointia laadun toteutumisesta ja esimerkiksi toimijoiden vastaanottamasta palautteesta.

Virasto voi toteuttaa myös jatkuvia tai yksittäisiä otantaan perustuvia **valvontatutkimuksia tai käyttäjäkyselyitä**.

Virasto voi myös pyytää valvontatehtävänsä tueksi **lausuntoja** tekstityksen laadun toteutumisesta joiltain alan asiantuntijatahoilta.

Tarvittaessa Liikenne- ja viestintävirasto voi antaa huomautuksen toimijalle, joka rikkoo tekstityspalvelun laatuveloitetta sekä velvoittaa tämän korjaamaan virheensä tai laiminlyöntinsä kohtuullisessa määräajassa. Asetetun veloitteen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko tai uhka siitä, että toiminta keskeytetään taikka että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

2.4 Laadun valvonta vuonna 2021

Edellä esitetyt laadun kriteerit ja laadun arviointi toimivat *Liikenne- ja viestintäviraston ohjeistuksena* tekstitysveloitteen alaisille toimijoille.

Virasto tulee pyytämään toimijoilta *selvitykset laadun toteutumisesta ja tiedot toimijoiden vastaanottamista laatua koskevista katsojapalautteista loppuvuodesta 2021*.

Riippuen ensimmäisen vaiheen tuloksista virasto päättää laatua koskevan valvonnan jatkotoimenpiteistä.

Katsojayhteydenottoja varten viraston verkkopalveluun on luotu sähköinen asiointilomake. Katsojayhteydenottojen käsittelyn osalta virasto haluaa täsmentää, että viraston verkkopalveluun luotu sähköinen asiointilomake on osa normaalia lakisääteistä viranomaistoimintaa, jonka kautta kansalaiset voivat ottaa yhteyttä virastoon. Kyse ei ole sellaisesta katsojapalautteesta, jota palveluntarjoajat keräävät asiakkailtaan oman toimintansa kehittämiseen.

Dnro TRAFICOM/1445/11.03.09/2021

1.10.2021

II Kaikkia Suomeen sijoittautuneita av-sisältöpalvelujen tarjoajia koskevat esteettömyyttä edistävät toimenpiteet

3. Toimintasuunnitelma palvelujen saattamisesta jatkuvasti ja asteittain esteettömiksi

Audiovisuaalisten sisältöpalvelujen tarjoajien on laadittava esteettömyyttä koskevia toimintasuunnitelmia siitä, miten niiden palveluja saatetaan jatkuvasti ja asteittain esteettömämmiksi vammaisille henkilöille ja millä keinoin esteettömyyttä edistetään.

Liikenne- ja viestintävirasto kerää ensimmäiset esteettömyyttä koskevat toimintasuunnitelmat loppuvuodesta 2021. Toimintasuunnitelmien tarkemmasta sisällöstä ohjeistetaan erikseen tietojen keruun yhteydessä. Toimintasuunnitelmissa tulee esittää viraston pyytämät tiedot vuosille 2022–2023. Jatkossa toimintasuunnitelmat tullaan pyytämään 2–3 vuoden välein.

4. Raportti esteettömyyttä toteuttavista toimista

Audiovisuaalisen sisältöpalvelun tarjoajan on raportoitava säännöllisesti kansalliselle sääntelyviranomaiselle esteettömyyttä edistävien toimenpiteiden toteuttamisesta. Raporteista tulee käydä ilmi, kuinka suuri prosentuaalinen osuus ohjelmista on esteettömästi katsojien saatavilla. Niissä tulee myös kuvata tehtyjä toimenpiteitä esteettömyyden asteittaiseksi toteutumiseksi. Raporteissa tulee kiinnittää erityistä huomiota esteettömyyden toteutumiseen tilausohjelmajärjestelmien ohjelmistoissa edellä mainituissa toimintasuunnitelmissa esitetyt tavoitteet huomioiden.

Liikenne- ja viestintävirasto pyytää toimijoilta ensimmäiset raportit esteettömyyttä edistäneistä toimenpiteistä vuosien 2021–2022 osalta alkuvuodesta 2023. Tämän jälkeen raportit pyydetään toimittamaan virastolle tarvittaessa.

Toimijoilta kerättävät toimintasuunnitelmat ja raportit ovat uutta sääntelyä, joka koskee kaikkia Suomeen sijoittautuneita audiovisuaalisten sisältöpalvelujen tarjoajia. Toimintasuunnitelmat ja raportit tulee antaa virastolle pyydettäessä.